

Психологічні особливості комунікативної компетентності майбутніх психологів

Мудрик Алла Богданівна,

кандидат психологічних наук,

ст. викладач кафедри загальної та соціальної
психології Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Професійна діяльність психолога висуває певні вимоги до його індивідуально-психологічних особливостей та професійних якостей, зокрема, до рівня його комунікативної компетентності. Професія психолога відноситься до соціономічних видів діяльності, де спілкування, що супроводжує трудову діяльність, перетворюється у професійно значущу, суттєву характеристику особистості. Всі основні види професійної діяльності психолога здійснюються через організацію спілкування з оточуючими.

Науковим підґрунтям у вирішенні проблеми підготовки майбутніх фахівців до професійного спілкування є філософські та психологічні концепції спілкування. Так, методологічні проблеми спілкування аналізуються у працях К. О. Альбуханової-Славської, Г. М. Андрєєвої, О. О. Бодальова, М. С. Кагана, С. Д. Максименка, та низки інших авторів. У дослідженнях Г. О. Балла, В. О. Кан-Каліка, Я. Л. Коломінського, М. Н. Корнева, О. В. Киричука, В. А. Семиченко, Л. Е. Орбан, Т. М. Титаренко, Ю. М. Швалба, Т. С. Яценко розкриваються різні сторони професійного спілкування.

Теоретичний аналіз різних підходів до розуміння сутності компетентності дозволяє зробити висновок про те, що вона проявляється в конкретній ситуації. Компетентність – це підготовленість до оптимального здійснення певної діяльності. Її необхідно розглядати у процесуальному аспекті, бо вона характеризується через діяльність і має динамічний характер.

Комунікативна компетентність є однією із найважливіших структурно-функціональних компонентів професійної компетентності психолога. Найчастіше комунікативна компетентність розглядається як один з операційно-

когнітивних компонентів психологічної готовності до професійної діяльності. Компетенції, що входять до структури комунікативної компетентності відповідають комплексу знань та умінь, необхідних для ефективного спілкування у процесі здійснення професійної діяльності. Головними компонентами комунікативної компетентності є комунікативні властивості особистості, що характеризують розвиток потреби у спілкуванні, ставлення до способу спілкування; комунікативні здібності, здатність володіти ініціативою в спілкуванні; здатність проявляти активність, активно реагувати на стан партнерів спілкування, формувати та реалізовувати власну індивідуальну програму спілкування. Комунікативна компетентність виявляється в цілому як знання норм та правил спілкування, оволодіння його технологією.

Вибірку дослідження склали студенти Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки факультету психології. З метою вивчення комунікативної компетентності майбутніх психологів було використано три опитувальники: «Тест комунікативних умінь» Михельсона, тест «Комунікативний профіль особистості» та «Методика діагностики міжособистісних стосунків» (Т. Лірі).

Результати проведеного емпіричного дослідження дають змогу стверджувати, що з кожним роком навчання у вузі майбутній фахівець-психолог частіше використовує компетентний стиль спілкування. Виявлено, що протягом навчання зростає рівень комунікативної компетентності, формуються знання, вміння і навички, необхідні для професійної діяльності, зростає впевненість в собі та своїх силах. Майбутній психолог на протязі навчання стає менш залежним, більш самостійним та відповідальним.

Комунікативна компетентність майбутнього психолога визначається такими компетенціями як: потреба у спілкуванні, широта, ініціатива, виразність, легкість і стійкість спілкування, вміння здійснювати та приймати знаки уваги, здійснювати підтримку, співпереживати, адекватно реагувати на справедливу та несправедливу критику, провокуючу поведінку стосовно себе, бути спроможним прийняти підтримку зі сторони інших, здатність звертатися

до співрозмовника з проханням, однак вміти відповісти відмовою на чуже прохання, сказати «ні» у несприятливій ситуації, мати навички ефективної взаємодії з іншими людьми.

Емпіричне дослідження дало змогу стверджувати, що показники таких типів міжособистісних стосунків як авторитарність, егоїстичність, агресивність та дружелюбність у студентів-психологів набувають вищого рівня прояву у процесі навчання. Показники таких типів міжособистісних стосунків як підлеглість, залежність та альтруїстичність поступово знижуються.

Формування комунікативної компетентності майбутніх психологів полягає у формуванні та актуалізації таких компетенцій як бажання спілкуватись, отримання задоволення від спілкування; активність, контактність; ініціативність; уміння висловлювати свою думку, переконувати інших; уміння виражати свій емоційний настрій; уміння швидко й легко знайти вихід із будь-якої складної комунікативної ситуації; уміння реагувати як на справедливу, так і на несправедливу критику; вміння здійснити підтримку, орієнтація на співробітництво; відповідальність, повага, дружелюбність.

Чинниками, що заважають розвитку комунікативної компетентності є: висока авторитарність; егоїстичність; надмірний конформізм, покірність та послужливість; повна залежність від думки інших, надмірна сором'язливість; нерішучість; надмірне почуття провини; недовірливість; критицизм; підозрлість; почуття власної зверхності; надмірна впертість; недружелюбність; нестриманість та запальність.

Література

1. Жуков Ю. М., Петровская Л. А., Растенников П. В. Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю. М. Жуков, Л. А. Петровская, П. В. Растенников. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 104 с.
2. Заброцький М. М. Максименко С. Д. Комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування / М. М. Заброцький, С. Д. Максименко – Київ-Житомир : Волинь, 2000. – 32 с.